

**Islands presidents
Ólafur Ragnar Grímssons
hilsningstale til
Brennpunkt Norden
Kunnskap, kraft og kreativitet
Nordisk skole- og utdanningskonferanse
Reykjavík
den 10. mai 2007**

Ærede kommunalpolitikere,
skolefolk, forskere
Nordiske venner.

Det er et utmerket initiativ å invitere til en konferanse om kunnskap, kraft og kreativitet for å lete etter svar på de ytterst viktige spørsmål som berører selve kjernen i fremtidens skolepolitikk.

Hvilken innflytelse vil kreativiteten ha på menneskers muligheter til å gjøre seg bemerket, uansett om det skjer innen yrkeslivet, i kunst eller på det vitenskapelige området, og øve sin innflytelse over samfunnets videre utvikling? Hvilke faktorer bidrar til å utforme og styrke kreativiteten? Er det mulig for oss å forstå dem bedre, trekke dem frem og foredle allerede i ung alder og slik kultivere den individuelle kreativiteten? Vil skolen på denne måte kunne bidra til sitt samfunn med enda flere initiativtakere og gründere og med dette forsterke kommuners og staters konkurransevne på verdensmarkedet?

Både disse spørsmål og andre er en viktig del i utformingen av en utdanningspolitikk, de er indikatorer på i hvilken retning vi vil gå og hva slags samfunn vi vil grunnlegge.

Svarene gjenspeiler de visjoner vi har om de grunnleggende prinsipper, de trekker opp linjene for aktiviteter og bestemmelser, og de setter rammer for økonomiske disposisjoner og vektpunkter i skolens virksomhet.

Jeg synes det er gledelig at denne oppgaven blir satt på dagsorden på denne måte, fordi jeg lenge har vært av den mening at kreativiteten er vår

tids viktigste ressurs som vil ha den største innflytelsen på hvordan samfunn og nasjoner vil klare seg i fremtiden.

Informasjonsrevolusjonen og globaliseringen har allerede endret yrkeslivets forhold. Nye gjennombrudd og nyheter kan komme fra hvor som helst, det individuelle initiativ og kreativitet gir virksomheter muligheter for å oppnå betydelig autoritet på kort tid i global sammenheng, uansett hvor de befinner seg. De intellektuelle produkter - det vil si kunst og kultur - samt spesialiserte tjenester, som oppstår i kommuner eller mindre stater, kan uten videre bli en populær og innbringende virksomhet på den globale arena. Denne utvikling har gjort det mulig for de mindre enheter å klare seg strålende.

I verdens nye økonomiske system kan både kommuner og de mindre stater på mange måter bli et interessant forum for nydanning. Det er på mange måter enklere å se hvordan tingene henger sammen med adgang til informasjon, å finne løsninger på kompliserte problemstillinger, samt å innføre samarbeid mellom forskjellige instanser og aktører med enkle midler og uten kompliserte avtaler.

Kommunene og de små stater kan fungere som en slags laboratorier, ikke minst på områder som kanskje mest vil prege de kommende års utvikling i global målestokk. Jeg henviser da til områder som bygger på tankevirksomhet og kunnskaper, initiativ og evnen til nydanning. Det som fungerer på hjemmebane kan ha et stort potensial på verdensmarkedet.

Jeg har ofte lagt vekt på at kreativiteten vil være den avgjørende faktor i kampen om de forskjellige nasjoners konkurransedyktighet, men ikke økonomisk styrke eller produksjonskapasitet, noe som er lett tilgjengelig.

Det finnes nok økonomiske midler i verden, men det skorter på de originale og skapende tanker. De mindre enhetene er derfor i en nøkkelposisjon.

Historien bekrefter at nydanning og en bemerkelsesverdig sivilisasjon kan oppstå i mindre samfunn. Florens og Venedig under renessansen, og Athens og Roma i antikken ville i våre dager bli sett på som middels store bykommuner, men i den vestlige verdens historie inntar disse klassiske byene en hedersplass. De er bevis på at størrelsen er ikke den avgjørende faktor men den kreativitet som de mindre samfunn klarer å oppfostre.

Hvis man ser på utviklingen i Europa, legger man merke til at de største maktene ikke er de som har oppnådd de beste resultatene. For

omkring 15 år siden var det mange som spådde at for eksempel Frankrike, Tyskland, Italia, Polen og Ungarn ville bli de viktigste vekstområdene i fremtiden. Dette har ikke vært tilfellet. Disse land har alle store problemer å hankses med.

Det er de små land i Europa som inntar lederposisjonen i utviklingen og kan fremvise de mest imponerende resultater. Slovenia, Slovakia, Estland, Lettland, Litauen, Luxemburg og Island er alle eksempler på de gode resultater de minste land har oppnådd. Faktisk tilhører hele Norden, både Finland, Danmark, Sverige og Norge også denne gruppen sammen med Island. Alle er de bevis på at de små samfunnsenheter gir store muligheter til resultater på de områder som især vil utforme utviklingen av de økonomiske systemer og samfunn, teknikk og kultur.

Island er i denne sammenheng et særdeles interessant eksempel. Innbyggerne på Island tilsvarer en middels stor kommune i Norden eller innbyggerne i en gjennomsnittlig bydel i en europeisk storby. Allikevel har vi oppnådd resultater som tåler sammenligning med de fleste land i verden.

Island var i flere århundrer Europas fattigste land men er nå blitt et av verdens rikeste land pr. kapita. Alle innbyggerne tilbys omfattende velferds- og helsetjenester og de har adgang til utdanning, helt fra grunnskolen til universitetsutdanning, uansett økonomisk situasjon eller samfunnsmessig stilling. Island har sett utviklingen av virksomheter på en mengde områder som har oppnådd førende posisjoner, både på nordiske og europeiske markedsområder, og enkelte leder faktisk på sitt område i global sammenheng. Kultur og kunst blomster og her finnes musikere og forfattere i verdensmålestokk. Islendingene deltar aktivt i utviklingen av det internasjonale forskningssamfunn og de driver mange universiteter og førende forskningsinstitusjoner.

Når man beskriver disse islandske realiteter høres det nesten ut som en skrøne eller skryt hos de lokale. Mange har også problemer med å forstå hvordan et samfunn av en så beskjedne størrelse kan gjennomføre alle disse aktiviteter, at så mye kreativitet kan finnes her på så mange og forskjellige områder.

Før var det fisken og fossefallene som var grunnlaget for den økonomiske utviklingen og fiskeprodukter, og elektrisk strøm til aluminiumsfabrikkene har uten tvil innbrakt stor fortjeneste, men i løpet av de siste årene har islendingene utviklet et nytt økonomisk system som hovedsakelig bygger på kreativitet og en synergi av internasjonal tenkemåte og lokale erfaringer.

Hvis noen hadde forutsagt for ti til tjue år siden, at Island hadde kapasitet til å lede internasjonal virksomhet på for eksempel områder som bankdrift, detaljhandel, motevarer, farmasøytisk produksjon, proteser, telefoni, programvare - hvis noen hadde forutsagt dette på de finere vitenskapelige konferanser hadde man uten tvil sagt at det var en forrykt ide. Allikevel er dette den virkelighet som vi opplever i dag, en virkelighet som beviser hvordan kreativitet på grunnlag av lokale erfaringer kan, kombinert med en global tankemåte, åpne mange nye muligheter for oss.

Tre islandske banker er nå blant de ledende i Norden. De har forretninger over hele verden og benytter den islandske erfaringen til å oppnå et forsprang på verdensmarkedet.

En islandsk butikkskjede har plassert seg på markedet i Sverige, Danmark, Britannia og andre steder. Nå støtter vi våre nordiske frender til å handle på hjemmebane, før reiste islendingene til Norden for å handle.

En islandsk farmasøytisk produsent er blant de største i verden og produserer medisiner mange steder i Europa, samt i India.

En islandsk produsent av proteser er blitt en av verdens største aktører på dette område. Virksomheten bygger på oppfinnsomhet og erfaringer som ble utviklet i samarbeid med islandske sykehus og helsesystemet.

De islandske flyselskaper fortsetter å oppnå enestående resultater. Dette bekreftes av blant annet flere rutefly fra Island til USA hver uke enn fra Norge, Sverige og Finland sammenlagt. En av disse virksomheter er nå blant verdens største på sitt område.

Et større antall virksomheter innen programvare og høyteknologi har også oppnådd gode resultater i kraft av produktutvikling på det islandske markedet. De tilbyr blant annet den programvare som benyttes i den kommunale forvaltningen i Norden og andre steder.

Vi kunne fortsette å gi eksempler i hele dag, også om kunst og kultur, vitenskap og forskning. Men disse eksempler rekker som bevis for hvordan en kreativ tankemåte på grunnlag av lokale erfaringer har, kombinert med en global tankemåte, åpnet en mengde spennende muligheter for Island.

Island er naturligvis ikke et enestående eksempel om dette, men vi kan fungere som et infoserer for de nordiske kommunene og være et forbilde for det man kan gjøre for å benytte de nye tiders utfordringer og utmaninger til sitt eget beste.

Kommunene kan også formidle viktige erfaringer fordi de nære forhold stimulerer ofte talentet og oppmuntrer innbyggerne til å forbedre seg og bruke de evner de har. De små forhold gjør at handlingsmennesker på alle områder - forretningsfolk, kunstnere, vitenskapsmenn og forskere - har nærmere kontakt enn mange andre steder, de utveksler tanker og ideer og har kontakter i dagligdagens hurlumhei.

Denne nære kontakten på hjemmebane mellom forretningslivet, vitenskapen og kulturen er en viktig forklaring på de gode resultatene. Man hører om gode resultater på et område og det oppfordrer til innsats på andre områder. Individuell kreativitet henter næring i det som andre lykkes med.

Resultatet blir en ny æra i samfunn, en renessanse som bygger på forretninger, vitenskap og kunst i like deler, et samfunn med individer i førerposisjon på forskjellige områder.

De fleste forskere er enige om at en demokratisk tankemåte, levende og mangfoldig kultur, vekt på kreativitet og originalitet, er viktige forutsetninger for å oppnå gode resultater på det globale marked. Man må utprege seg i mengden i en stadig voksende konkurranse hvor utfordringen kan komme fra alle retninger.

De nordiske kommuner har disse egenskaper i overflod og med en global tenkemåte kan de benyttes til å skape fantastiske muligheter for samfunnene. Når man bruker de gode islandske resultater som et forbilde mener jeg det er viktig å legge vekt på tre ting:

For det første er dette ikke et særlig islandsk fenomen. Alle samfunn kan utnytte innbyggernes ressurser med de relevante prioriteringer, passende systemer og en målbevist tildeling av kapital. Alle kan oppnå samme resultater hvis kursen er klar.

For det andre så er kulturen ikke mindre viktig enn solid økonomi, den kreative tankegangen er i våre dager en mer dyrebar resurs enn kapitalen. Mange islandske egenskaper har vært viktige i denne sammenheng:

- Flittigheten er en arv fra bonde- og fiskersamfunnet.
- Man er vant til å gå rett på sak og ikke la seg skremme av dårlig tid.
- Man tør ta sjanser når andre er i tvil, kanskje fordi vi vet at sjømannslivet er farefylt og at dagens oppgaver er en slags fisketur på nye fiskebanker.

- Man stoler på hverandre og glemmer ikke at man skal stå ved sitt ord, men derfor er formelle avtaler ofte ikke nødvendige i de mindre samfunn.
- Man glemmer ikke de kloke ord i Eddadiktene som er over tusen år gamle: „Fe dør, / frender dør, / en sjøl dør på samme vis. / Men ordets glans / skal aldri dø / i et ærefult ettermæle.“ Æren er viktig og denne tanke er en bedre pekepinn på fremmede veier enn et regelverk, kompliserte veikart som andre har utferdiget.

Og så er det kreativiteten, den respekt som mennesker med originale tanker alltid har hatt på Island, dikterne, de med ordet i sin makt som bodde i landsbyene. De som har en kreativ tankegang og utformer en ny tekst eller ny erfaring, de som utformer nye arbeidsområder og finner nye fora, de nyter spesiell respekt.

Skapergleden i sin mangfoldighet kommer til sin rett i våre tider fordi kreativiteten blir en stadig viktigere del av nasjonenes økonomi og resultater. Dette er likevel på ingen måte en selvfølgelighet og da kommer den tredje faktoren som jeg alltid har lagt vekt på: Utdanningen, den oppdragelse som finner sted i skolen.

Det gamle systemet bygget på det å avlevere stort sett uendrede kunnskapsmengder fra den ene generasjon til den andre, det vil si at eleven lærte av mesteren på samme måte som i eldre tiders håndverk.

Men nå må skolen i en stadig voksende grad være et drivhus for en original tankemåte, en kraftstasjon som gir generasjonene energi til å finne nye baner.

Det er et tegn på nye tider at Islands president hvert år utdeler to forskjellige innovasjonspriser. Den ene er beregnet på grunnskoleelever, unge mennesker i alderen 7-12 år, for oppfinnelser på de forskjellige områder av det daglige livet. Kreativiteten i de unges prosjekter er hvert år grunn til begeistring. Den andre prisen er studentenes innovasjonskonkurranse, hvor unge universitetsstuderende som hver sommer driver selvstendig forskning i samarbeid med sine professorer, virksomheter eller kommuner.

Skolene har i stadig voksende grad tatt på seg den viktige oppgaven å oppfostre, styrke og foredle de gründerevner som alle besitter, men dette er en stor oppgave som krever mer.

Vi må drøfte hvilke systemer og innsatser passer best i denne sammenhengen. Er den overveiende sentraliserte nordiske skoletradisjon kanskje ikke lenger den beste løsningen? Er nøkkelen til en god fremtid

snarere økt frihet for skolene og lærernes fleksibilitet og selvstendighet, selv om målene fortsatt blir de samme?

Er det mer i samsvar med tidens krav at skolepolitikken hovedsakelig er en ramme som gir hver enkelt individ mange muligheter til å oppnå sine mål, hver enkelt skole på sine egne premisser? Må vi ikke også gi lærernes kreativitet mulighet for å blomstre?

Hvordan oppdrar vi nye generasjoner til modenhet og trener dem til å utmerke seg, å skape nye kunnskaper som styrker nasjonens konkurranseevne? Hvordan forsikrer vi at samfunnet er åpent for innovasjoner, innfører en ny tankegang og tilpasser seg de oppdagelser som strømmer til? Hvordan fjerner vi frykten for det ukjente og redselen for å tilegne seg nye skikker? Hvordan fremmer vi forståelsen for at oppdagelser har alltid vært grunnlaget for fremskritt, og forhindrer at samfunnet blir innestengt i frykt for og motstand mot nye synsvinkler?

Disse spørsmål er viktige og alle, både statlige og kommunale myndigheter, lærere og skoleledere må være parat til å drøfte dem med åpent sinn.

Vet vi i bunn og grunn hvilken utdanning vil komme til størst nytte for dem som fortsatt er aktive på arbeidsmarkedet seneste halvdel av det 21. århundre? Kan noen svare på det med full sikkerhet? Det tviler jeg sterkt på.

Men en ting er sikkert. Evnen til selvstendig tenking, skapergleden og evnen til å reagere på en ny måte er allerede selve kjernen i samfunnets utvikling, denne utvikling som både gir de mindre enheter, kommunene og de små nasjoner muligheter til å blomstre.